

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O‘zR FA YOSH OLIMLAR KENGASHI
O‘zR FA BIRLASHGAN KASABA UYUSHMA QO‘MITASI**

*O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi
tashkil etilganligining 80 yilligiga bag‘ishlanadi*

**«YANGI O‘ZBEKISTON FANI VA TA‘LIMINI RIVOJLANTIRISHDA
YOSHLARNING O‘RNI» MAVZUSI DOIRASIDA «FAN VA TEXNIKA
KELAJAGINI SHAKLLANTIRISH» MAVZUSIDAGI XALQARO
INNOVATSION INSAYTLAR HAFTALIGI**

**MATERIALLARI
23 oktabr, 1-3 noyabr
2023-yil**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НЕДЕЛИ ИННОВАЦИОННЫХ ИНСАЙТОВ ПОД
ЛОЗУНГОМ "ФОРМИРУЯ БУДУЩЕЕ НАУКИ И ТЕХНИКИ" В
РАМКАХ МОЛОДЁЖНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "РОЛЬ
МОЛОДЕЖИ В РАЗВИТИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ НОВОГО
УЗБЕКИСТАНА"**

**2023 год
23 октября, 1-3 ноября**

Toshkent – 2023

72.4(50') «Yangi O'zbekiston fani va ta'limini rivojlantirishda yoshlarning o'рни» mavzusi doirasida «Fan va texnika kelajagini shakllantirish» shiori bilan xalqaro innovatsion insaytlar haftaligi materiallari (2023 yil 23 oktyabr, 1-3 noyabr) Материалы международной недели инновационных инсайтов под лозунгом "Формируя будущее науки и техники" в рамках молодежной конференции на тему "Роль молодежи в развитии науки и образования Нового Узбекистана" (23 октября, 1-3 ноября 2023 г.). O'zR FA, Birlashgan kasaba uyushma qo'mitasi, Yosh olimlar kengashi. –Toshkent: O'zR FA, 2023. 570 b.
Tit. v. va matn paral o'zb. va rus tillarida.

Yurtboshimiz Sh.M.Mirziyoyevning tashabbusi bilan Respublikamizda 2023 yilni **«Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili»** deb nomlanishi, oldimizga mas'uliyatli vazifalarni qo'ymoqdaki, avvalo, ta'lim va fan integratsiyasi faoliyatini harakatlantiruvchi kuch jamiyatimizning, bugungi va kelajagimiz, farovon hayotimizning tayanchi bo'lish shart ekanligini anglamoqdamiz. Prezidentimizning ilm-fan va ta'lim vakillariga, yosh olim va umuman mamlakatimiz intelligentsiyasiga bo'lgan otalarcha g'amxo'rliqi sababli, ushbu hujjatlarining qabul qilinishi, mamlakatimiz ilm-fanini rivojlanishini yangi bosqichlarga ko'taradi. Bugun kelgusi yil uchun reja va dasturlarimizni aniq belgilab olar ekanmiz, mustaqillik yillarida erishgan yutuqlarimizni yanada mustahkamlab, eng muhim va ustuvor sohalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratamiz, albatta. 2023 yil 3-noyabr, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi tashkil topganligining 80 yilligi kuni munosabati bilan ilm-fan sohasida muhim ijobiy o'zgarishlar kuzatilayotganini, soha xodimlari va olimlarga bo'lgan e'tibor yanada oshirilayotganini, Fanlar akademiyasining mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi yuksak o'рни va ahamiyatini inobatga olib hamda Fanlar akademiyasi tashkil topganligining 80 yilligiga bag'ishlangan yubiley tadbirlarini yuqori darajada tashkil etish va o'tkazish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 9 sentyabrdagi PQ-298-son qarori qabul qilindi. Ushbu Qarorga muvofiq, yoshlar konferentsiyasi tadbirlari bo'lib o'tdi.

Eng quvonarlisi shundaki, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Yosh olimlar kengashining ushbu konferentsiyasiga xorijlik yosh olimlarning shaxsan ishtiroki bo'ldi. Tadbirga Rossiya Federatsiyasi, Belarusiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Armaniston, Ozarbayjon, Tojikiston va Turkmaniston davlatlaridan yigirma nafarga yaqin yoshlar shaxsan, offlayn ishtirok etishdi. Yuzdan ortiq yoshlar onlayn tarzda ulanib, konferentsiya ishini kuzatib bordilar va o'z ma'ruzalari bilan ishtirok etishdi. Xorijlik yosh olimlar muhtaram yurtboshimizning yosh olimlarga ko'rsatayotgan g'amxo'rliklari, davlat Qarorlari va Qonunlarida yosh olimlar uchun yaratilayotgan qator shart-sharoitlardan ruhlanib, ushbu tajribani o'z mamlakatlarida albatta qo'llashlarini ta'kidlab o'tdilar. Ayniqsa, Rossiya Federatsiyasi Kurchatov nomidagi Murakkab sinxrotron-neytron tadqiqotlari markazi direktori, yosh olim Nikita Vladimirovich Marchenkov, Yangilanayotgan O'zbekistonda ilm-fan rivoji, yosh olimlarning izlanishlarini davlat rahbari tomonidan o'ziga xos tarzda qo'llab-quvvatlanishga havas qilganligi va loyihasini namuna sifatida o'z mamlakatida joriy etishligini alohida ta'kidladi.

Albatta, bugungi kunda mamlakatimizning taraqqiyoti, avvalambor ilm-fan va oliy ta'limga asoslanadi. Ilm-fan va ta'limga yuqori texnologiyalar asosida yangicha sifat bilan yondashmas ekanmiz, bu sohada yuksak natijalarga erishish dargumon. Shu bois, mavjud imkoniyatlarni yo'qotmaslik, o'zbek akademik ilm-fani va oliy ta'limidagi barcha yaxshi jihatlarni asrab qolish va rivojlantirish, kadrlar tayyorlashda sifatni ko'tarish eng muhim vazifamiz bo'lib qoladi. Olimlar va o'qituvchilar iste'dodli, yangi g'oyalar va bilimlar – oliy ilmiy maktab modernizatsiyasi suyanadigan fundamenti. Boshqacha aytganda, ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarining sifati, keng qamrovliligi, amaliyotga joriy etilganligi va ilmiy jamoa tomonidan tan olinganligi jihati bilan baholanadi. Shuning uchun “yoshlar ilm-fani” keng ma'noda – mamlakatning ilmiy kadrlar salohiyati rivoji bilan bog'liq bo'lgan barcha jarayonlarning “ibtidosi”dir.

O'z oldimizga qo'yayotgan eng muhim vazifa – bu, ta'limning asosiy dasturlaridan biroz chetlashgan holda, yoshlarni ilm-fanga jalb etish, ularning yangi ilmiy bilimlarga bo'lgan e'tibori va qiziqishlarini uyg'otishdan iboratdir. Bu esa – yaxshi ilmiy natijalarni amaliyotda qo'llash va tajribalar almashuvi, ma'ruza jarayonida yuzaga keladigan muhokamalar va munozaralar orqali erishiladi. Bularning barchasi birgalikda, haqiqiy iqtidorli yoshlar etishib chiquvchi, qaynoq muhitni tashkil etadi. Hech kim biror-bir kishini daho bo'lishga majbur eta olmaydi. Ammo, iqtidorli hayot kechirishiga ko'maklashish – bizning qo'limizdan keladi. Ushbu ilmiy-amaliy konferentsiya ana shunday yosh iqtidor egalarini kashf etishga yordam beruvchi yangi maydon bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur anjuman materiallari to'plamidan tadqiqotchilarning keyingi yillarda olib borgan tadqiqot ishlari natijalari, ishlanmalari, g'oyalari joy olgan bo'lib, O'zR FA hay'atining qarori bilan chop etishga tavsiya qilindi. 515 b.

Anjumanni yuqori saviyada tashkil etish va o'tkazishda yaqindan yordam bergan O'zbekiston Fanlar akademiyasi Prezidiumi, shaxsan, akademiya prezidenti akad. B.S.Yuldashev, Bosh ilmiy kotib t.f.d., professor G'.A.Baxadirov va Birlashgan kasaba uyushma qo'mitasi jamoasiga (g.b.f.d. Sh.S.Jo'raev) minnatdorchilik bildiramiz.

Tahrir hay'ati: O'zR FA Bosh ilmiy kotibi, t.f.d., professor G'.A.Baxadirov O'zR FA Yosh olimlar kengashi raisi, Yosh olimlar axborotnomasi bosh muharriri, yu.f.d., professor S.S.Gulyamov;

Anjumanning mas'ul kotiblari: O'zR FA katta ilmiy xodimi, Yosh olimlar axborotnomasi bosh muharrir o'rinbosari, f.f.n., dotsent G.H.Tillaeva; O'zR FA V.I.Romanovskiy nomidagi Matematika instituti katta ilmiy xodimi (PhD), Yosh olimlar kengashi raisi S.O.Sharipov; O'zR FA Zoologiya instituti Yosh olimlar kengashi raisi, PhD A.U.Mirzaeva, Toshkent Iqtisodiyot va pedagogika instituti dekani, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) O.A.Yo'ldoshev.

Eslatma: Maqolalar mazmuniga javobgarlik mualliflar zimmasiga yuklatiladi.

KBK 72.4(50')

© «Yangi O'zbekiston fani va ta'limini rivojlantirishda yoshlarning o'рни» mavzusi doirasida «Fan va texnika kelajagini shakllantirish» shiori bilan xalqaro innovatsion insaytlar haftaligi materiallari,
© O'zR FA, 2023.

Biz O‘zbekistonda olib borayotgan davlat siyosatining markazida inson va uning manfaatlarini ta‘minlashni ustuvor vazifa etib belgilaganmiz. Aslida ham bizning eng bebaho boyligimiz bu – bunyodkor xalqimiz, duogo‘y ota-onalarimiz,... Shu yurtda yashayotgan har bir insonning tinch va baxtli hayot kechirishi, uning sog‘lig‘i joyida bo‘lishi, yaxshi ta‘lim olishi, oilasini tebratish uchun qanday sharoit kerak bo‘lsa, hammasini yaratib berishga harakat qilyapmiz va bu yo‘ldan aslo to‘xtamaymiz...

...ta‘lim sifatini oshirish Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to‘g‘ri yo‘lidir.

Shavkat Mirziyoev

sxemalarining ta'siri shu kungacha o'rganilmagan. Mazkur tuproq-iqlim sharoitida turli tezpishar va o'rtatezpishar kartoshka navlarining o'sishi, rivojlanishi, mahsuldorligi, hosildorligi, urug'lik sifati, ko'payish koeffitsienti va tuganakning biokimyoviy tarkibiga ekish muddati va chuqurligining ta'sirini o'rganish ilmiy va amaliy jixatdan katta ahamiyat kasb etadi. [1.43]

Samarqand qishloq xo'jaligi institutida O'zbekiston seliksioner olimi D.G.Abdukarimov tomonidan 1981- yilda, jahon kolleksiyasidagi K5 va K6234 navlarini chatishtirish yo'li bilan yaratilgan bo'lib bu nav asosan 1985 yildan boshlab O'zbekistonning barcha viloyatlarida hamda tumanlaridagi dehqon xo'jaliklari va fermir xo'jaliklarida ekila boshlangan va rayonlashtirilgan. Tupining balandligi asosan o'rtacha, kuchli shoxlaydi. Barg yostig'i, tomiri va o'zagi to'q yashil rangda bo'lib barg bo'lmalari tor va uzun. Guli och qizil, binafsha, rangda bo'lib uchi oq rangda bo'ladi. Changdoni esa sariq rangda bo'ladi. Kartoshkasi tuxumsimon, uzun, och sariq, tuganak po'stlog'i silliq bo'ladi. Ko'zchalari juda ko'p, eti och sariq. Tuganaklarining o'rtacha og'irligi 80-90 g. Turli kasalliklar, jumladan, virusli kasalliklarga, nematodalarga chidamli. Maysalari ko'karib chiqqanidan keyin 110-130 kunda etiladi, tarkibida 15,3% kraxmal bor. Hosildorligi 15-17 t/ga boradi. Yaxshi saqlanadi, mazasi yaxshi. [2.120]

Turli tuproq iqlim sharoitlarida ayniqsa, respublikamizning Shimoliy va Markaziy mintaqalari sharoitida ertagi kartoshka turli navlarining o'sishi xosildorligi, urug'lik sifati va tuganaklarning biokimyoviy tarkibiga ekish muddatlari va chuqurligi, ekish sxemalari, tup rivojlanishi, qalinligi, mineral oziqlanishi, sug'orish rejimi kabi tadbirlarning ta'siri o'rganilgan.

Adabiyotlar:

1. Namozov X.Q Turdimetov SH.M "O'zbekiston tuproqlari va ularning ivolutsiyasi" T.2016-y
2. Ortiqov M., Ostonaqulov T., Hamzaev A. Gollandiya kartoshka navlarini parvarishlash. //J. O'zbekiston qishloq xo'jaligi. - T., 1996
3. Ostonaqulov T.E. Asosiy sabzavot, poliz va kartoshka ekinlaridan sifatli va arzon hosil etishtirishning zamonaviy texnologiyasi. SamQXI bosmaxonasi. – Samarqand, 1996.
4. Ostonaqulov T.E. O'zbekistonda kartoshka seleksiyasining asosiy yo'nalishlari va erishilgan yutuqlar//SamQXI ilmiy to'plami. – Samarqand, 2007

IMPROVING METHODS FOR DIAGNOSING AND PREVENTING RELAPSES OF OVARIAN ENDOMETRIOSIS (EO) AFTER SURGICAL TREATMENT

M.Y.Kuzieva, D.D.Saidjalilova
Tashkent medical academy.

Introduction. Ovarian endometriosis (EO) is diagnosed with great delay all over the world. At the same time, the first symptoms of the disease (chronic pelvic pain, dysmenorrhea) appear at an early age: up to 20 years - in 38% of patients, at 20–24 years - in 21% of patients [2]. According to the World Endometriosis Society, on average, EO is diagnosed 6.7 years after the onset of the first symptoms of the disease.

Objective: To study the role of risk factors for the development of EO recurrence after surgical treatment and improve early non-invasive diagnosis using mass spectrometry

Material and methods of research: All patients with EO will undergo a mass spectrometric study of blood plasma and peritoneal fluid with the determination of glycerophospholipids (GF) and sphingolipids (P).

Results Patients with EO (n=80) were divided into 2 groups depending on the presence or absence of a recurrence of the disease within 18-36 months observations. Of these, group I consisted of 62 patients with no recurrence of EI; Group II - 18 patients with recurrence of EO according to gynecological examination data, ultrasound (MRI), confirmed with by repeated laparoscopy with histological examination in 20 sick. When studying the time of occurrence of EO relapses, it was found that most of them were observed during the first 2 years after operations (in 90.9% of cases), and after 3 years only in 9.1% of cases. When analyzing the age indicator, it turned out that the frequency of EI recurrence is higher in group of women from 26 to 30 years old. The

main complaint of patients with endometriosis was pain, moreover, most often patients indicated the presence of dysmenorrhea (80.0% patients). Acyclic pelvic pain was observed in 78.0% of cases and in in patients with recurrent EO, this symptom was noted significantly more often than in patients without recurrence ($p=0.01$). 80.0% of patients complained about the absence of pregnancy, miscarriage - 14.0%. Primary infertility (49.0%) was observed 1.5 times more often than secondary (31.0%). However, in patients II group, both primary (50.0%) and secondary infertility occurred (40.9%) menstruation. As a result of the mass spectrometric analysis of plasma blood and peritoneal fluid was registered several hundred peaks, the most important of which corresponded lipids of various classes previously found in endometrioid tissues. Thus, in the peritoneal fluid of patients with EO, a change in the level Phosphatidylcholines (PC 34:1, PC 34:2, PC 36:2, PC 36:3, PC 36:4, PC 38:4, PC 38:6), lysophosphatidylcholine (LPC 16:0), phosphoethanolamines (PE O-20:0, PE O 34:1), sphingomyelin (SM 34:1) and diglycerides (DG 32:2, DG 38:2).

Conclusions. Thus, in the course of the study, it was found that the frequency of recurrence of EO after surgical treatment during 3 years of follow-up was 22%, and its occurrence was facilitated by factors identified as a result of the analysis of clinical and anamnestic, endoscopic and histological data. Mass spectrometry analysis showed high diagnostic accuracy for both diagnosis EO at the preoperative stage, and its recurrence by definition lipid profile in the blood.

ВОДОРАСТВОРИМЫЕ ПОЛИСАХАРИДЫ ЛИСТЬЕВ *FICUS CARICA*

М.А.Куранбоева, К.С.Жауынбаева

Институт химии растительных веществ им. акад. С.Ю. Юнусова.

Ранее сообщалось об исследовании углеводов *Ficus carica* L. сем. (Moraceae) произрастающего в Ташкентской области [1].

Водорастворимые полисахариды (ВРПС) *F. carica*. представляет собой аморфный порошок с выходом 3,5%, хорошо растворяется в воде, $\eta_{\text{отн}}=1,1$ (с1%, H_2O). Моносахаридный состав ВРПС представлен, в основном, арабинозой, глюкозой, галактозой в соотношении 0,5:1,5:1. Содержание уоновых кислот составляет 34%. Следовательно, выделенный нами ВРПС представляют собой смесь нейтральных и кислых полисахаридов. Поэтому для их разделения исходный ВРПС пропускали через колонку с DEAE-целлюлозой (ОН-форма). Элюацией водой выделили нейтральный полисахарид (НПС) с выходом 35%, моносахаридный состав которого был представлен арабинозой, глюкозой и галактозой. Далее колонку промывали 0,1 н. раствором NaOH и выделили кислый полисахарид (КПС) с выходом 5,31% и с моносахаридным составом: арабиноза, галактоза, уоновая кислота и следы глюкозы. По данным гель-фильтрации на сефадексе G-50 нейтральный полисахарид представляет собой гетерогенный полисахарид с молекулярной массой 42 кДа. Поэтому, для получения гомогенной фракции нейтральный полисахарид фракционно осаждали этанолом из водного раствора, в результате получили четыре фракции.

Выход и моносахаридный состав фракции НПС *Ficus carica* L.

№ фракции	Соотноше-ние раствора $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$	Выходы, %	ММ, кДа	Состав и соотношение моносахаридов					
				<i>Rha</i>	<i>Xyl</i>	<i>Ara</i>	<i>Man</i>	<i>Glc</i>	<i>Gal</i>
I	1:0,5	14,8	42	1	1	1.6	1.4	-	1.3
II	1:1	19,7	40	1.6	1.6	1.7	1.0	1.1	1.5
III	1:1,5	28,75	36	-	-	1.0	-	1.3	2.0
IV	1:2	5,8	33	1.0	-	1.5	-	1.0	2.0

Как видно из таблицы, III-фракция оказалось наибольшей по выходу, поэтому ее подвергали дальнейшему исследованию и обозначили как арабиноглюкогалактан.

В ИК-спектре полоса поглощения при 880 см^{-1} свидетельствует о наличии β -гликозидной связи между моносахаридными остатками. Для подтверждения этого предположения мы использовали метод, основанный на окислении полностью

№	ФИО	Мавзу	Бет
103.	Ж.З.Жалилов, Х.Э.Юнусов, А.А.Сарымсаков, С.Ш.Рашидова	Натрий-карбоксимителцеллюлоза эритмаларида шакллантирилган баркарор кумуш наноэарралари ўлчамларининг DLS усулида аниқлаш	205
104.	К.Г.Жиемуратова, И.Р.Ахмеджанов, И.З.Ахмеджанова, А.Ж.Оралбаева	Ранняя диагностика нервно-психического развития детей, проживающих в приаралье	206
105.	D.M.Zayirova	Sugʻoriladigan taqir oʻtloqi tuproqlada qoʻllaniladigan oʻgʻit turlarining tuproqning agrokimyoviy xossalari taʼsiri	209
106.	С.И.Закирьева, Ш.Ш.Каримова	буғдой ризобактерия штаммларининг гидролитик ферментлар синтези	210
107.	I.I.Zokirov, G.M.Zokirova	Ochiq urugʻli oʻsimliklar ekosistemasida ikkilamchi ozuqa zanjirining shakllanishi	212
108.	F.A.Zulpanov, I.U.Joʻraboyeva, A.N.Mahkamov, J.B.Elmuradov	6-amino-2-metilbenzopirimidin-4-on asosida E-izomer shakldagi azometinlar sintezi	214
109.	Б.А.Ибрагимов, Ф.А.Дусматов	Супрамолекулярная химия и оптимизация биологического действия медицинских препаратов	215
110.	Б.Ш.Ибрагимов, С.В.Ходжамова, Р.Р.Мусакаев	Достижение и перспективы бионженерных органов и тканей	216
111.	E.E.Ikromov, O.O.Amirov, E.F.Ikromov	<i>Alaria alata</i> (goeze, 1792) trematodasi va alyarioz kasalligining profilaktikasi	218
112.	Н.М.Казакова, З.Р.Кадырова, Ш.М.Ниязова	Арватенские магматические породы - перспективное сырьё для получения базальтового волокна	220
113.	Н.М.Казакова, З.Р.Кадырова, Ш.М.Ниязова	Комплексное исследование арватенского базальта для получения минерального волокна	222
114.	D.Kapizova	Akatsiya sohtaqlqondori <i>parthenolecanium corni</i> (bouché, 1844) entomofaglariga oid ayrim maʼlumotlar	224
115.	M.S.Qodirov	Och tusli boʻz tuproqlar sharoitida har xil meʼyordagi azotli oʻgʻitlarning kartoshka hosildorligiga taʼsirini ilmiy asoslash	226
116.	M.Y.Kuzieva, D.D.Saidjalilova	Improving methods for diagnosing and preventing relapses of ovarian endometriosis (eo) after surgical treatment	227
117.	М.А.Куранбоева, К.С.Жауынбаева	Водорастворимые полисахариды листьев ficus carica	228
118.	Д.И.Курёзов	Индикаторы устойчивого регионального развития: ресурсосбережение и охрана окружающей среды	229
119.	H.G.Qudratov, C.I.Ortiqov, J.B.Elmuradov	2-aminotiazollar asosida 1,3-dialmashingan mochevina hosilalari sintezi	231
120.	J.N.Mamanazarova	Tuproqning meliorativ holatini yaxshilashda meliorativ tadbirlarning oʻrni va ahamiyati	231
121.	N.J.Mamanazarova	Erlarning degradatsiyaga uchrashi va oldini olish boʻyicha chora-tadbirlar	235
122.	U.B.Mamarozikov, P.A.Nurmaxmadova, S.M.Toʻrayeva, N.K.Xidirova	<i>Haplopyllum perforatum</i> oʻsimligi ekstrakti tarkibidagi individual moddalarning insektisid taʼsiri	239
123.	Р.Р.Махкамов, М.Л.Нурманова, Ф.Р.Сандкулов, Ш.К.Самандаров	Гликоллар асосида синтез қилинган сирт фаол моддаларнинг коллоид кимёвий хоссалари	240
124.	Sh.Sh.Mirzaxodjayev, J.O.Abdunabiyeve, X.B. Shodieva	Sabzovot koʻchatlarini ekish uchun taklif etilayotgan yangi texnologiyani ishlashini asoslash	241
125.	M.M.Mirxolisov, Kh.E.Yunusov, A.A.Sarymsakov	Synthesis and characterization of antibacterial biomaterials based on sodium carboxymethylcellulose containing zinc oxide and silver nanoparticles	244
126.	Я.К.Назирова, Н.Р.Джалилова	Разработка биотехнологического способа получения местных противоопухолевых препаратов направленного действия	246
127.	З.А.Насырова, Д.А.Носирова	Анализ эффективности применения программной модели прогнозирования группы риска и комплаентности к терапии у больных ибс	248
128.	M.L.Nurmanova,	Alifatik karbon kislotalar asosida olingan yangi sirt faol moddalarning kolloid-	251